

[Dossier Aigua / 2] L'aigua a l'estat espanyol

Albert Punsola (/autor/albert-punsola-44)

23/04/2004

 Previsió de la sèrie i capítols publicats, [aquí](http://sostenible.cat/node/106137) (<http://sostenible.cat/node/106137>).

 Condicionaments geogràfics i climàtics Si mirem la península ibèrica ens adonarem que el relleu condiciona un desigual repartiment de les pluges. La franja nord del vessant atlàntic té un clima atemperat i pluges abundoses, la gran zona

d'interior, un clima continental amb pluges més escasses, la zona mediterrània també té un clima atemperat amb precipitacions molt estacionals. Finalment, es pot distingir una zona en el sud-est caracteritzada per grans extensions àrides amb un baix nivell de precipitacions. Són precisament aquests desequilibris estacionals i regionals de les precipitacions el que dificulta una [disponibilitat d'aigua homogènia](#) en tot el territori (http://www.indexnet.santillana.es/rcs/_archivos/Recursos/geografia/historia/02.pdf). Per altra banda, hi ha una irregularitat interanual de les pluges, és a dir, se succeeixen anys amb certa continuïtat en les precipitacions amb anys molt secs. El 'txirimiri' és l'excepció. Majoritàriament, a la península ibèrica, o plou torrencialment o hi ha sequera. Un total de 40 milions d'hectàrees tenen un clima amb poques pluges en el conjunt de l'any -mediterrani- o directament desèrtic; 8 milions d'hectàrees són de clima humit i 2 milions es troben en zona de transició entre l'humit i el mediterrani. El caràcter torrencial de molts rius -a diferència per exemple de centreeuropa on hi ha cabals més constans- suposa un obstacle afegit en aquest sentit de limitar l'aprofitament de l'aigua. En resum i segons afirma el [Libro Blanco del agua España](#) (<http://www.magrama.gob.es/es/>) és el país més àrid de la Unió Europea. **II. Il·lustració i regeneracionisme** Els antecedents històrics de la necessitat de fer grans intervencions hidrològiques els podríem situar en el segle XVIII. La il·lustració, amb la raó com a far omnipotent i la ciència com a instrument, va desenvolupar la tesi que la natura era allà per ser utilitzada i explotada de la manera més convenient per a l'home. En el famós llibre *Cartas Marruecas* (1793) de José Cadalso, un personatge planteja la possibilitat de dissenyar uns canals que dibuixin una enorme creu de Sant Andreu que vagi de La Corunya a Cartagena i des de Roses al Cabo San Vicente. El creument dels canals s'ha de produir a Castella i, en el bell mig, el personatge proposa erigir una illa artificial amb un mausoleu per ell mateix. Tota una metàfora sobre el rol de l'enginyer en el món del progrés. En el segle XIX, el corrent intel·lectual conegut com regeneracionisme, amb Joaquín Costa al capdavant, proposa l'intervencionisme estatal en temes hidràulics. Costa tenia la idea de que calia independitzar d'una vegada per sempre la producció agrícola de la tirania de les pluges i la seva irregularitat. Calia doncs impulsar el regadiu de manera que el control sobre les aigües i la seva disponibilitat ajudaria als agricultors a abandonar la seva pobresa tradicional. L'aigua s'havia d'oferir. Així es va fer a principis del segle XX, amb la creació de confederacions hidrogràfiques que van intervenir a les conques dels rius tot construint canalitzacions. Es van transformar centenars de milers de Hectàrees en regadiu a partir d'un enfoc clarament productivista. Les intencions de Costa eren comprensibles en el seu context. Espanya era un país pobre que necessitava fer un salt qualitatiu. El gran salt econòmic, segons Costa vindria de garantir a tothom "la despensa y la escuela". Pel que fa al primer objectiu, només es podria aconseguir tot donant un impuls definitiu a l'agricultura. **Franquisme i embassaments** L'enfoc de la qüestió de l'aigua durant la resta del [segle XX ha suposat una continuïtat en les idees dels segles passats](#) (<http://www1.ceit.es/Asignaturas/Ecologia/Hipertexto/06Recursos/110AguaEsp.htm#Presas%20y%20embalses>). El règim franquista va basar la seva política hidràulica en la regulació dels rius amb embassaments que es van convertir durant dècades en un símbol polític del règim. Hi havia, però, raons més enllà de la

ideologia. Era normal en un país en desenvolupament promoure una gran quantitat d'obra pública per impulsar l'economia. També era lògic voler controlar els cabdals irregulars per garantir els abastiments a la població. Igualment, en un context amb la idea de creixement com a únic bastió, s'entén una prioritització de l'oferta per a futures demandes a l'alça. El franquisme va practicar una política des de l'oferta. Va posar tot l'emfasi en la solució dels problemes d'escassetat tot oblidant la preservació del medi hídric. El resultat d'aquesta política condiona per complet la realitat actual. L'estat espanyol és el quart país del món amb més embassaments, amb més de 1.000 en servei. **Consum d'aigua** La capacitat dels embassaments espanyols és de 50.000 hectòmetres cúbics per any. Això suposa una disponibilitat d'aigua de 2.800 metres cúbics per persona i any, una disponibilitat que se situa per sobre de la mitjana de la Unió Europea. No obstant això la distribució no és homogènia i genera escassetat d'aigua amb restriccions de subministrament en episodis de sequera (http://centros5.pntic.mec.es/ies.alfonso.x.el.sabio/Infcurso/agua.htm?reload_coolmenus), com va passar a principis dels anys 90. Pràcticament unes tres quartes parts del total d'aigua consumida se'n va als regadius. Un 14% és pel consum domèstic i un 6% per la indústria. El consum d'aigua per habitant i dia oscil·la en els darrers anys entre els 140 i 160 litres. Mentre, en alguns estats europeus més avançats, com els Països Baixos, han aconseguit en la última dècada baixar per sota dels 130 litres per habitant i dia. Cal no oblidar l'extracció d'aigües subterrànies -avui és de 5.500 Hectòmetre cúbics l'any-. La sobreexplotació dels aqüífers comporta greus danys ambientals. Aquesta explotació no sostenible és una realitat en parts del litoral mediterrani i de La Manxa. **En el punt de mira**

 (<http://www.sostenible.cat/sostenible/dades/img/estreshidric1.jpg>) *Cliqueu sobre la imatge per fer el gràfic més gran.* Font: AEE. / *Consumption and exploitation indexes in European countries.* L'estat espanyol parteix d'un sistema hidràulic amb gran capacitat però això no ha impedit que se situï en el conjunt de països europeus amb estrès hídric. Com és possible? Per entendre-ho, cal fixar-se en l'index d'explotació dels recursos hídrics-. L'Agència Europea del Medi Ambient (<http://www.eea.eu.int>) defineix aquest index com el resultat de dividir l'extracció anual d'aigua entre la mitjana de recursos hídrics disponibles a llarg termini. Aquest index ens diu si un país extreu molta o poca aigua, en relació als recursos que té. A partir d'aquí es pot establir un ranking de països amb major o menor estrès hídric. En general es considera que un index d'explotació de recursos hídrics d'un 20% marca la frontera. Per sota del 20% no hi ha estrès hídric i per sobre sí. En canvi els científics no es posen tant d'acord en si un 40% d'index pot portar a una situació greu d'estrès hídric o si aquesta gravetat no es dona fins arribar al 60%. En qualsevol cas, l'estat espanyol sobrepassa el 30% fet que el situa en el conjunt de països europeus amb més estrès hídric, junt amb Bèlgica, Malta, Xipre i Itàlia. Paral·lelament, s'ha desenvolupat l'index de consum d'aigua que també relaciona el consum total en un any amb els recursos disponibles a llarg termini. Aquest index ens diu on es consumeix més aigua en relació a la que es té. També aquí l'estat espanyol se situa en els primers llocs. **Denúncies ecologistes** Associacions com [World Wild Fund](http://www.panda.org/news_facts) (http://www.panda.org/news_facts) han dut a terme estudis que apunten en la mateixa direcció que els de l'Agència Europea del Medi Ambient. El 2003 l'informe Water and Wetland Index Critical Issues in Water across Europe posa de relleu després d'estudiar les polítiques hidrològiques de 23 països europeus, que la majoria d'ells no resolen els problemes de contaminació i excés de consum de l'aigua. Igualment, denuncia que se sol optar per la política de l'oferta per damunt d'intentar reduir la demanda. Espanya és un dels països que surt pitjor parat d'aquest informe. L'informe diu que un total de sis països (Croàcia, Hongria, Itàlia, Portugal, l'estat espanyol i Turquia) han fracassat en l'intent de reduir el volum d'aigua que es gasta en l'agricultura. I en tres d'ells (Itàlia, Portugal i estat espanyol) els agricultors no senten una pressió a través dels preus que els obligui a modificar els seus hàbits de consum. L'altra cara de la moneda, els països que si han reeixit en la seva política, està formada per Suïssa, Finlàndia i la regió belga de Flandes. **Quant ens costa l'aigua?** Font: AEE. Els preus tenen una incidència directa sobre els hàbits de consum. En el cas de l'aigua, la experiència demostra que una política de preus ajustada al cost real de gestionar el recurs, ajuda a evitar-ne el seu malbaratament. L'estat espanyol té uns preus relativament barats en comparació a altres països com França, Gran Bretanya o els Països Baixos. Si ens fixem solament en l'ús domèstic, però els preus espanyols són molt més barats. En els preus industrials Espanya té uns nivells similars a França o Països Baixos. I en el cas dels preus agrícoles espanyols aquests són molt baixos comparats amb els preus industrials i domèstics del mateix país. Si tenim en compte que la major part de la despesa d'aigua es fa a l'agricultura la conclusió és ben clara. Els preus

varien molt entre comunitats autònomes. Per sobre de la mitjana espanyola se situen Madrid, Catalunya, Murcia, País Basc, Balears i Canàries. La resta de les comunitats estan per sota de la mitjana estatal. En molts municipis catalans -com per exemple el cas de Mataró- s'ha demostrat que una política tarifària adequada pot donar els seus resultats. Els habitants de la capital del Maresme han reduït el seu consum d'aigua en un 25% entre el 1981 i el 2002. I això tenint en compte que la ciutat ha augmentat la seva població en 15.000 persones en aquest període de temps. **Corregir els errors** El sistema de reg actualment majoritari no contribueixen a un consum raonable. Un 60% del reg es fa encara per inundació, enlloc d'utilitzar l'aspersió o el goteig, molt més eficients. Algunes tecnologies de reg d'alta precisió estan controlades per ordinador i permeten aconseguir el nivell més adequat d'humitat a cada moment. El **regadiu** (<http://www.miliarium.com/Paginas/Leyes/Aguas/estatal/PNR.htm>) continua sent en el subconscient col·lectiu una mena de sinònim de progrés. Però la seva extensió indefinida està sent qüestionada per molts experts que hi veuen la pressió de la inèrcia del passat. Les tendències actuals són indicatives d'un canvi de model: les subvencions a l'agricultura són qüestionades; la competència d'altres països en aquest terreny creix; l'emergència de noves fonts de creació de riquesa en el camp, com el turisme, rural, marquen noves alternatives. **Conclusió** Després d'un segle de grans obres hidràuliques, ens trobem amb problemes d'estrès hídric i amb importants costos ambientals. Això ens ha de fer reflexionar sobre si aquesta cultura de domini de la natura i d'increment constant de l'oferta és l'adequada o bé ens portarà a incrementar les tendències negatives.

Share 0

Tuit

 (<https://plus.google.com/share?url=https%3A//www.sostenible.cat/noticia/dossier-aigua-2-laigua-a-lestat-espanyol-0>)

 (<https://www.sostenible.cat/print/noticia/dossier-aigua-2-laigua-a-lestat-espanyol-0>)

Relacionats

Butlletí

Correu electrònic *

[Enviaments anteriors \(/newsletter/sostenible\)](/newsletter/sostenible)

(/)

Revista de la **xarxa** de ciutats
i pobles cap a la sostenibilitat

**Diputació
Barcelona**

(<http://www.diba.cat>)

[Arxiu \(/arxiu\)](/arxiu)

[Continguts per categoria \(/tagclouds/chunk/3\)](/tagclouds/chunk/3)

[Continguts per etiqueta \(/tagclouds/chunk/1\)](/tagclouds/chunk/1)

[Continguts per municipi \(/tagclouds/chunk/2\)](/tagclouds/chunk/2)

[Avís legal \(http://www.diba.cat/avislegal\)](http://www.diba.cat/avislegal)

[Contacte \(/formulari/contacte\)](/formulari/contacte)

[RSS \(https://www.sostenible.cat/pagina/rss#overlay-context=\)](https://www.sostenible.cat/pagina/rss#overlay-context=)

(<https://www.facebook.com/Sosteniblecat-146513494888>)

(<http://www.twitter.com/xarxasost>)

(<http://youtube.com/xarxasost>)

(<rss.xml>)
